

ЖЫЦЬЦЕ БЕЛАРУСА

Выходзіць тро разы ў тыдзень.

№. 11.

Вільня, Серада, 14-га кастрычніка 1925 г.

Год I.

Замах, ці правакацыя?

Сяньня мы пачынаем нумар зваротам не да нашых чытчоў, а—да пракуратуры.

Справа йдзе аб агідную, праступнью правакацыю, учыненую ў адносінах да беларускіх культурных устаноў у Вільні, дыў наагул да ўсяго беларускага грамадзянства Заходнєя Беларусі.

Мы маем на думцы выпадкі апошніх дзён у Базыльянскіх мурох і газэтныя выступленія ў сувязі з імі.

Колькі дзён назад у скляпах Свята-Траецкіх муроў, дзе месціцца: праваслаўная духоўная сэмінарыя, беларуская гімназія, беларускі прытулак і беларускі музэй ім. Ів. Луцкевіча,—быў знайдзены дынаміт. Паводле газэтных заяў, калі-б гэты дынаміт выбухнуў, дык сіла яго была-б такая, што пагіб бы ўвесь гэны гмах і Свята-Траецкая Царква, дыў маглі-б пацярпець суседнія будынкі.

Экспэртыза пакуль-што не ўстановіла, як доўга ляжаў тут гэны дынаміт. Магчыма, што ён тут праляжаў некалькі гадоў—ад часу немцаў быў у Вільні, ведама, што акупанты падмінавалі ўсе важнейшыя гмахі ў месцы, каб у прыпадку раптоўнага адступленія пакінуць па сабе ворагам кучу развалін...

Але ўсе польскія штодзеннія газеты ў Вільні, як-быццам на нечую каманду, зразу-ж адкінулі гэту магчымасць, не чакаючы на вынікі экспэртызы, і авбяксцілі на ўвесь съвет, што дынаміт быў падложені цяпер — зусім нядайна—і то з праступнай мэтай.

Чыя-ж праступная рука магла наважыцца на гэтаке ліхое дзеле?

У судовым съедзіце ўсіх краёў і народаў ад найдайнейшых часоў устаноўлена гэтакая выхадная точка: перад усім стаўляеца пытаньне, суй prodest — каму магло быць карысным плянаване праступленія?

Стаўлючы гэтае пытаньне ў нашым выпадку, трэба наперад сказаць, што яно не магло быць карысным ані беларусам, якія хіба-ж не маглі імкніцца да зынштажэння сваіх культурных устаноў,—ані праваслаўной духоўной сэмінарыі, якая пэўнене не жадае самагубства.

Але ёсьць нехта трэці, каму даўно хо-чыца зынштожыць гэтае беларускае гніздо. Вось рад фактаў, якія наводзяць съед на тых, каму мог-бы быць карысным замах на Базыльянскія муры.

Група польскіх нацыяналістаў ад 1919 году, калі толькі ў Базыльянах заснавалася беларуская гімназія, ды знайшоў сабе тамака прыпынак цэлы рад беларускіх устаноў, з'арганізавала кампанію з мэтай per fas et nefas заўладаць гэтымі мурамі, выкінуўшы стуль беларусаў. П. Вацлавам Студніцкім была пушчана заведама ілжывая вэрсія, быццам камэра, у якой некалі сядзеў Адам Міцкевіч, „спрафанавана“ расейскай уладай, а беларусы, ведаючы аб гэтым, зумысьля дзержаць яе і далей у ганебным стане. Вэрсію гэту пашыраў і прафэсар віленскага ўніверсітэту, п. Гігонь. У выніку—ведамы факты, што ў 1920—21 гадох у беларускую гімназію ўрываліся нейкія польскія вайсковыя, якія пагражалі аружнай расправай, калі школьнікі будуць карыстасца далей уборнай, — быццам-то ў „спрафанаванай“ celi Konrada“, хача гэная ўборная была дабудавана да крыла, у якім сядзеў вялікі паэт, толькі ў 1865 годзе—цераз сорак два гады пасыль бытнасці Міцкевіча ў Базыльянах.... Адначасна сярод цёмнае і сфанатызанае масы, згуртаванай у лізе

св. Казіміра, вялася агітация за захват Базыльянаў гвалтам. Урэшце той-же п. Студніцкі, опэруючы злосна выдуманым ім ілжывым закідам беларусам, дабіўся таго, што мястовая рада пастанавіла ўчыніць перад урадавай уладай крокі дзеля адабрання Базыльянаў ад беларусаў і аддачы іх польскаму грамадзянству....

Усе гэтыя факты былі ў свой час апублікаваны ў прэсе і паданы да ведама таго часнага дэлегата ўраду, п. Романа.

Урэшце ўрад знацыяналізаваў Базыльянскія муры. Аднак, суд признаў, што ўрад ня меў на гэта законнае падставы, і прысудзіў муры іх праўным уласнікам — праваслаўной эпархii.

Ня гледзячы на гэта, п. Студніцкі ў апошнія часы—ужо пасыль судовага прыгавору—панаўляў спробы заўладаць мурамі—пад прэтэкстам неабходнасці перанесьці туды дзяржаўны архіў. Зусім нядайна п. Студніцкі на словах трэбаваў звольненія пад архіў памяшчэнія беларускага прытулку, зъянрнуўшыся да п. Астроўскай, як апякуні яго, а пасыль на пісьме — да Беларускага Камітэту пом. ахв. вайны.

І вось, пасыль ўсіх гэтих безрэзультатных заходаў п. Студніцкага, у Базыльянскіх мурох аўбяўляеца дынаміт...

Ведама, усе гэтыя факты самі па сабе могуць выклікаць толькі болей ці меней праўдападобная дагадка аб тым, якія сферы маглі-б быць зацікаўлены ў замаху на Базыльяны, калі гэткі замах меў месца. Але яны набіраюць ужо сымптоматычнага значэння ў сувязі з далейшим.

Ураз-жа пасыль выкрыцця дынаміту і вобыскаў у беларускіх установах, у якіх нічога кампрамітуючага ня было знайдзена, у ўсіх віленскіх польскіх штодзенніх газетах з'явіліся блізу ідэнтычныя рэвэляцыі, быццам у беларускім прытулку знайдзена „камуністычная бібула“. Пры гэтым былі паданы назовы быццам-то знайдзеных праступных друкаў. У сувязі з гэтым на беларусаў кідалася выразнае авбіненне і ў справе „дынамітнага замаху“.

Вось-же гэта якраз і павінна дать у руку пракуратуры пущаводную нітку дзеля знаходу праўдзівых паднідышыў дынаміту, калі толькі такія былі. Гэта—выразнае заціранье праўдзівых съядоў праступнікаў і жаданье навясці судовае съедзіцва на фальшивы съед, бо нічога падобнага ані ў прытулку, ані ў беларускай гімназіі ня было знайдзена! Гэта сцвярджае съедчы судзьдзя 6 акругі м. Вільні ў дакумэнце, надрукаваным у № 232 „Słowa“:

Гэтым сцвярджаю, што ў памяшчэніі беларускага прытулку ў доме № 9 пры Вострабрамскай вуліцы ў часе вобыску ў памянутым памяшчэніі ў дзень 7 кастрычніка 1925 году ня знайдзены ніякія нелегальнія антыпанствовыя друкаў.

Вільня, 9 кастр. 1925 г.

Съедчы судзьдзя 6 акругі м. Вільні:

(—) подпіс нявыразны.

Дык скуль-же пайшла ўся гэная хлусьня? І чаму п. камісар ураду, які напэўна ведаў аб выніках вобыску у Базыльянах, не сканфіскаваў польскіх газет, якія ў працягу некалькіх дзён друкавалі нягодную брахню на беларусаў, падбираючы польскую грамадзянства проці беларусаў, што зъяўляеца крымінальным праступкам і караеца паводле 129 арт. Н. Н.?

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня,
Віленская вул. 12—6. (Wilenska 12, m. 6).

Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня,
апрача сіяточных дзен. Адміністр. ад 9 да 3
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты
2 зл. Для заграніцы удвая даражай.

Перамена адрэса 30 гроши.

Няпрынятая ў друк рукапісі назад не
вяртаючыся. Аплата надрукованага за-
лежыць ад Рэдакцыі.

Цена абвестак: перад тэкстам 25
гроши, сярод тэксту 20 гроши, і на 4
стр. 15 гр., за радок пэтыту ў 1 шп.

Абшарніцкі орган „Słowo“, які разам з
эндэцкім „Dzien. Wileński.“ і „дэмакратычным“
„Kur. Wil.“ друкаваў усю брахню ў справе
„замаху“ і вобыскаў, — толькі пад пагрозай
рэдактару яго асабістай расправай з ім п.
Астроўскай, надрукаваў запярэчанье яе, як
апякункі прытулку, і пасъедчанье съедчага
судзьдзі. Пры гэтым орган гэты зрабіў
сэнсацийную рэвэляцыю. Рэвэляцыя гэта па-
казуе, што ўся брахлевая акцыя ў газетах —
гэта арганізавана выступленіе, кіраванае
аднай рукой.

Вось, што піша „Słowo“ ў тым-же № 232,
апраўдываючыся ў сваей ілжы:

„Мы стаялі перад фактам, што ўсе ві-
ленскія газеты, а іменна „Kurjer Wileński“,
„Dziennik Wileński“ і нават расейскае „Ви-
ленское Утро“ — надрукавалі аб вобыску ў
Базыльянскіх мурох паведамлены, блізу ад-
ноўкавыя з нашымі, узятымі з дагэтуль ня-
зводзішы нас інформацыяне крніцы“. — І
далей рэдакцыя — са слоў съедчага ўлады —
сцвярджае, што апублікаваны назовы нібы-
то знайдзенае „камуністычнае літэратуры“ —
проста выдуманы...

Што-ж гэта за „інформацыйная крніца“, якая заўсёды падавала рэдакцыям „не-
зводны“ весткі, хаця ня раз беларусы да-
рэмна слалі ў гэны рэдакцыі запярэчані-
тых вестак?

Аб выяснянніне гэтае крніцы мы і зва-
рачаемся сяньня публічна да пракуратуры. Мы
трэбую абароны беларускага грамадзянства
ад тэй праступнай руکі, якую брахлевымі вест-
камі—ужо нават пасыль выяўлення іх бра-
хлевасці—запаўняе віленскія і варшаўскія га-
зеты, цуючы гэтак адну частку насяленія Польшчы на другую—палякоў на беларусаў.
Мы трэбую гэтага ў інтарэсах як беларусаў,
так і польскага грамадзянства, якое мае пра-
ва ведаць, хто і чаму так нягодна ашуківае
і баламуціць яго?

Больш таго: стаўлючы побач пададзеныя
вышэй факты даўнейшых замахаў на Базыльянскія муры з боку польскіх шовіністаш
і цяперашні „дynamitny zamach“, мы зварачаем увагу пракуратуры на яўную сувязь па-
між імі і ўсей праступнай газэтнай кампані-
яй. Выяўленыне тэй таёманай і ўсемагутнай
„крніцы“, якую бяскарна сеець ілжу ў прэсе
аб беларусах, павінна дать пракурорскай
уладзе нітку, якую давядзе да клубка і дасць
магчымасць установіць, што „замах“ з ды-
намітам, калі гэты дынаміт запраўды не астай-
ся ад немцаў, зъяўляеца грубай праступнай
правакацыяй.

Мы трэбую выясняння праўды!

Ужо пасыль таго, як была зложана гэтая стаць-
ця, мы прачыталі ў № 233 „Słowa“ вестку, быццам
вайсковая экспертыза ўстановіла, што падложаны ў
Базыльянах дынаміт праляжаў тамака дужа нядоўга,
што паходзіць праўдападобна з вайсковых складаў
у Вільні і што пры закладцы дынаміту „выразна ві-
даецца фаховую руну, якую манілася ўчыніц замах“.

Выйшла з друку і прадаецца ў Бела-
рускай Кнігарні—Вільня, Завальная 7.

„Гародніцтва“.

Як трэба гаспадарыць на гародзе,
каб мець ДОБРАЕ варыва.

ЦНА 75 Гр.

Інтэрвью з дырэктарам Віленскай Беларускай Гімназіі.

У сувязі з вобыскам у Базыльянскіх мурох і брахлівымі весткамі польскае прэсы аб выніках яго наш супрацоўнік звярнуўся аб інфармацыі да дырэктара Віленскай Беларускай Гімназіі, грам. Р. Астроўскага, які ахвотна падзяліўся з ім сваімі думкамі аб усім здарнушымся. Думкі гэтых толькі пацьвярджаюць наш пагляд на ўсю справу.

Весь, што сказаў грам. Астроўскі нашаму працаўніку:

— Што-ж можна сказаць аб гэтай справе? Пытлася мяне ўжо аб гэтых і палітычных паліцыях. Скажу, хіба, і вам тое, што сказаў на дапросе ў паліцыі.

Наагул аб самай „дynamite“ справе нічога ня знаю, бо ніякіх досьледаў з дынамітам у жыцці сваім не рабіў. Катагарычна толькі заяўляю, што ўсё тое, што пісала аб гэтай справе польская і расейская прэса, як „Slowo“, „Dz. Wil.“, „Віленское Утро“, „Kurjer Wileński“, „Kurjer Ropalu“, „Gazeta Ropanna Warszawska“, і „За свободу“, — тэнденцыйная, злосная брахня.

Што-ж датычыць розных дапушчэнняў, то можна рабіць іх шмат, але ўсе яны будуть пастолькі-ж праудападобны, як і абсурдны, бо доказаў ніякіх няма.

На запытањне палітычнай паліцыі, ці нельга дапусціць, што гата работы групы Багдановіча супроцца Епіскапа Антонія, або Мітрапаліта Дзяніса, я адказаў, што з такім-ж паспекам можна думаць на групу Багдановіча, як і на другую групу, ёй варожую, да якой, здаецца, належыць Гапанович і Егоров. Яшчэ можна з такім-ж паспекам дапушчаць, што гэта зрабілі тыя, каму так залежыць на тым, каб выгнаць з гэтага будынку беларусаў і захапіць яго для сваіх патрэб. Гэта апошнія дапушчэнне, калі ўжо дадаць волю фантазіі, можа мець навет нейкія „розорне“ падставы, бо некаторым асобам, поштова катоўх няхай будуть odiosa ў апошнія часы нацта хадзіла аб тое, каб высяліць згэтуль беларускі прытулак.

Зразумела, калі-б плян таго, хто гэта зрабіў, удаўся, то адным-бы махам былі злыкідаваны на доўгі час і тыя беларускія інстытуцыі, якія тут месціцца.

Ведама, каб нешта даказваць, трэба мець доказы, а іх, здаецца, ня мае нат' судовая ўлада, якая тримае ў сваіх руках усе матар'ялы, якія даў досьлед. Аднаго толькі нельга зрабіць дапушчэння, што гэта зрабілі беларусы, або епіскап Антоні, ці сэмінарысты, бо кожнаму зразумела, што перша ахвяра гэтага агіднага ўчынку быў-б мы — беларусы, сам епіскап Антоні, сэмінарысты і наагул усе тыя, хто тут жыве.

Калі праўда тое, што падае прэса аб дакананай экспертызе над гэтымі выbuchовымі матар'яламі, г. зн. што яны не дайнейшага (нямецкага), а съвежага паходжання, то адно ясна, што мы маем справу з самай генульнай правакацыяй.

Пазыцыя як Віленскай, так і некаторае Варшаўскай прэсы, а так-же чэснага польскага грамадзянства, адміністрацыі і прадстаўнікоў суда (пракуратуры) мяне больш чым дзвіць.

Маючы ў сваіх руках усе матар'ялы і ведаючы на падставе выніку рэвізыі, якая была даконана паліцый у прысутнасці пракурора Янкевіча, што ані ў Віленскай Беларускай Гімназіі, ані ў беларускім інстытуце і прытулку ня толькі ня знайдзена ніякага пораху, ніякіх ня толькі камуністычных, але навет наагул нелегальных, або антыпанстовых друкаў, — ведаючы аб гэтых надта добра, дасюль ніхто ані з пракурорскага надзора (апроч сълелага судзідзя Бабруйскага, які на жаданье мае жонкі пасьведчыў на пісьме праўду аб выніках рэвізыі), ані прадстаўнікі адміністрацыі, ані чэсная частка польскага грамадзянства — ніхто абсалютна не парушыў пальцам, каб спыніць злосную брахню (інчай я гэтага называць не могу!) прэсы аб тым, што ёю пісалася аб Беларускай Гімназіі і беларускім прытулку.

Гэтая дружная, як па загаду, атака віленскай прэсы на беларускія культурныя установы, гэтае поўнае бяздзеяньне ўлады, гэтае абсалютнае маўчанье польскага грамадзянства робіць уражанье, што для ўсіх тут пералічаных хацелася, каб тое, што пішуць аб беларусах газэты, было праўдай. Я асабіста ў размове з некаторымі асобамі з польскага грамадзянства заўважыў, што для іх было прыкрым расчараўаньнем гэтае „sprostowanie“, пададзенае маей жонкай і на друкаванае ў „Slowie“. Ім нейк не хацелася растацца з думкаю, што гата так.

Гэты прыкry факт служыць лішне выдатным доказам „прыязных“ адносін ня толькі адміністрацыі, а ў яе асобах і ўраду, амаль што ўсяго польскага грамадзянства да нас, беларусаў.

Вынік экспертызы з дынамітам.

„Robotnik“ падае цікавыя даныя аб знайдзеным дынаміце ў скляпох у с. Траецкім манастыры.

Эксперты ўстановілі, што выbuchovy матар'ял, знайдзены ў скляпох Базыльянскіх муроў, знаходзіўся ўстане раскладу — навет ужо дыміўся і паволі траціў сваю выbuchовую моц.

Газэта з свайго боку выражает звязаныне, чаму ўлада афіцыяльна ня выясняла гэтае справы.

тамі, ды і зацверджана законам 31.VII. 1924 г., апублікаваным у „Dzieńniku Ustaw.“ № 79 за 1924 г. утворана інфармацыйнае і часова дзяючае бюро, у склад якога ўваішлі прадстаўнікі ад Культурна-Асьветных Таварыстваў Беларускіх, Украінскіх, Літоўскіх, Жыдоўскіх і Нямецкіх, а таксама і прадстаўнікі ад адпаведных пасольскіх клубаў.

Наступным крокам у змаганні будзе выступленне дэлегацыі ад усіх вышэй азначаных нацыянальных меншасціяў з учасцем прадстаўнікоў ад Пасольскіх Клюбаў — у Старшыні Міністэрства, Ул. Грабскага.

Сойм.

Узнаўленыне паседжанняյ Сойму.

6 кастрыйчніка ўзнавілася сесія Сойму.

У першай прамове маршалак Сойму, паміж іншым, выразіў свае абузінні на тое, што „адзін з клубаў Сойму (немцы) звярнуўся да Лігі Народаў у справе зямельной реформы, якая яшчэ разглядаецца парлямантом Польшчы“, і заклікаў тым самым замежную установу да націску на вольны і незалежны парлямант дзяржавы... „Гэта-ж удар у самыя падставы парлямант“...

Зусім іншая реч, пане маршалку, калі, напрыклад, польскі клуб у Літоўскім Сойме звязаецца да тэй самай установы з скарбай на пагвалчэнне загарантаваных Лігай праву меншасціяў... — Тады-о, тады гэта ўжо... „узмацненьне падставаў парляманту, права парадку і г. д.“...

Ізноў... экспозэ п. прэм'ера!

Стары разум кажа, што, калі хто многа гавора, дык пэўна-ж мала можа зрабіць. Дык вось, пасыль п. маршалка п. прэм'ер Грабскі зрабіў ізноў, не памятаем ужо каторае па ліку, экспозэ, і ўсё — у тэй-же справе гаспадарчага крызісу ў Польшчы. Прэм'ер коратка аглядзеў вілікія палітычныя і перад усім — дыпламатычныя паспехі сваіх міністраў замежных спраў; да „паспехаў“ польскага Бімаркі“ зацікала тут — і здрада Францыі, і пабудаваная ўжо Англіяй на Заходзе „баня“ ці „байні“ для польскіх граніцаў, і „неспадзянка“ Бэнша, і візит Чычэрына і навет забіўшая польскі злоты гаспадарчая война з Немцамі, вялікія ўжо аб атрыманай „камбінацыі з 3 пальцаў“ у Амерыцы. Усё гэта прадбачана і зроблена выключна палітычным геніем п. п. Скышынскага і братоў Грабскіх...

У галіве ўнутранай палітыкі п. прэм'ер нагаварыў шмат камплементаў свайму брату і мін. Рачкевічу — духоўнай і съвецкай паліцыі ў краі: стан бяспечнасці ў Польшчы падешыўся, нацыянальнае, рэлігійнае і сацыяльнае жыццё ў Польшчы закрасавала мірам і згодай... Усе небяспечныя „адрухі“ насялення злыўкідаваны п.п. Божэнцкім (з п.п. Цэнноўскім) ды Пекарскім (з Дзянісамі і Піліпамі) на вечны час... Трохі пусце гэту ідэю безрабочыце (больш 200 тысяч...) Але, як толькі дзяржаўны скарб пачне сыпець больш „кредытаў“ панам прамыслоўцам — дзеля падтрымання краёвай прадукцыі, а работнікі — „рабіць ашчаднасці“, дык і гэтую бяду безрабочыця, як рукою, зьніме... Галоўная реч — гэта здабыць „кредытаў“ для паноў капиталістаў — з краю (падаткам з згалаўшых прадаўнікоў), ці з заграницы. Тады будзе зраўнаважаны тарговы баланс, без чаго ня можа быць ані раўнавагі бюджету, ані „стала га злотага“. Але і сталага злотага йзноў ня можа быць бяз... бюджетнай раўнавагі, бяз добра-га тарговага балансу і... без замежнага крэдыта! Дык — і ўся байка пра белага бычка ці пра сталь злоты, ізноў, як кола, круціца адноўлкава добра — ці ў той, ці ў адваротны бок...

Пасыль гэтага п. прэм'ер пералічыў усіх тых, каму ўрад і дзяржаўны скарб павінен у гэтыя цяжкія часы зрабіць палёгкі: тут і экспортэры (вілікія гандляры на вывоз) тут і „продуцэнты“ (чамусыці п. міністар лічыць вытворцамі толькі капіталістаў-уласьнікаў, што зусім нічога ня твораць, бо не працуе самы, — а забывае аб запраўдных твароў тавараў — работнікоў); тут і байкатуючыя падаткі ашпарнікі, якім прэм'ер урачыста абліцоўвае „дараваць“ аж цэлую палову маёнтковага падатку... Фінансава-гаспадарчыя башкі краю абліцоўваюць цэнныя на муку і хлеб“...

Уканцы, даўшы агляд новага бюджету на 1926 г., прэм'ер запраўды-ж з начуваным дагэтуль нідае „оптымізмам“, гранічным са зьдзекам, заявіў, што „сучасны крызіс навучыць нас ашчаднасці і наагул — добрая для нас наука, бо спраба нашых уласных сілаў“... Цікава толькі — для каго патрэбна гэтая „навука“, каб народ мэр з голаду ад „спрабаў“ і „даследаў“ няграматных ў фінансава-гаспадарчым жыцці і працы — польскіх „фінансистаў“.

Пасыль прамовы п. прэм'ера паседжаныне было зачынена.

„Віленскія ваяводзтва“.

Адміністрацыйная камісія Сойму разглядала законапраект мін. Рачкевіча аб змене назову Віленскіх — з „Адміністрацыйнага Округу“ на „Ваяводзтва“.

Пасол Рагуля (Беларускі Клуб) скарыстаў з выпадку, каб падняць думку аб „аўтаноміі Віленскай Обласці“ (?)

Пэўзэсавец Узэмблю высунуў праект „аўтаноміі заходніх ваяводзтваў“, апрацаваны яго партый.

Змаганыне за родную школу.

Дэлегацыя нацыянальных меншасціяў Віленшчыны ў Міністэрства Рэлігійных Спраў і Публічнай Асьветы.

Як мы ўжо паведамлялі ў папярднім нумары, дзяля падтрымання мэмарыялу ў справе роднай мовы ў няпольскіх сяродніх школах, 21-га верасня с. г. езьдзіў ў Варшаву і была прынята Міністрам Асьветы дэлегацыя ад нацыянальных меншасціяў з Віленшчыны — з пасламі Ярамічам і д-р Выгодзкім на чале. У склад дэлегацыі ўваішлі ад Таварыства Беларускай Школы грам. Я. Шнаркевіч, ад Літоўскіх Культурна-Асьветных Таварыстваў д-р Альсэйка і ад Цэнтральнага Жыдоўскага Культурна-Асьветнага Камітету д-р Шабад.

Дэлегацыя даводзіла Міністру, што яго выясняньне ад 23.IV. 1925 г. № 4022.25 да 7 арт. законау аб школьніцтве ад 31.VII. 1924 года на правильнае, зусім нязгоднае з духам закона 31.VII. 1925 г., які мае на мэце ня зьменшанье правоў роднай мовы ў школах нацыянальных меншасціяў, а наадварот, замацаванье іх і які праз Сойм, з ініцыятывы ўраду, так съпешна быў праведзены польскімі клубамі, пры байкоце клубаў нацыянальных меншасціяў; што тады нацыянальныя меншасці прадбачылі замах на іх школьніцтва. А цяпер урад, выконваючы гэты, ужо сам па сабе крэйдны для школаў нацыянальных меншасціяў закон, замест падтрыманья іх, наносіць цяжкі ўдар тым нячысленым няпольскім сяроднім школам, якія ўзялі ў падтрыманне незлаволеные сярод замінтаў нацыянальных меншасціяў.

Дэлегацыя выказала звязаныне, што міністар ставіць такія вымоганіні прыватным няпольскім школам, на якія ўрад ня траціць амі злотага, не дадае жадных правоў, што гэтае крэйднае вымоганінне міністру выклікала вялізарнае незлаволеные сярод замінтаў нацыянальных меншасціяў. Дэлегацыя з іроніяй падкресліла, што пасыль міністру, будучы і съветным педагогам, не захоча крэйдзіц моладзі нацыянальных меншасціяў сваім забаронам карыстаныя роднай мовай пры выкладаніні такіх важных фактараў у гуманітарных узгадаваніні, як прадмет гісторыі і географіі.

Пасыль прамовы д-р Выгодзкага прамаўляў пасол Яраміч, які да агульных скаргаў дадаў яшчэ тое, што міністар добра памятае толькі аб адным артыкуле закона аб школьніцтве, а аб рэшце артыкулаў як-бы зусім забыўся; перад усім міністар забываеца аб тым, што закон мае на ўваже не затрудненіе ў існаваньні школ нацыянальных меншасціяў, а аблігачэнне, што урад маніўся сам адчыніць гэткія школы, але да

таго нічога ня чуваць. Між іншым, урад і ня думае адчыніць беларускіх школаў, хоць дэкларацыі — згодна з

Адклад урадавага крэзісу.

8-га каstryчніка канвант сэнёраў (сабраныне прадстаўнікі соймавых клубаў), на прапазіцыю маршалка, пастановіў дазволіць яму сваёй уладай адкласці паседжаныні Сойму да 20-га каstryчніка. Як сцвярдзіў прэм'ер Грабскі, адклад Сойму зроблены бяз ведама дый проці волі ўраду, якому вельмі съпешна прыняцце Соймам урадавых „санацыйных законапраектаў“. З заявай маршалка прадстаўнікоў клубаў можна зразумець, у чым прычына гэтай тактыкі Сойму — незадаваленія п. Грабскага.

Справа ў тым, што прэм'ер Грабскі хацеў бы, каб яго праекты былі зараз-жа ў першую чаргу разгледжаны і прыняты Соймам без агульной дыскусіі над палітыкай ураду, бо гэтая дыскусія, у часе якой ураду будзе вельмі горача за ўсе яго „абмылкі“, ды пасыла якой ён можа нават зваліца. Вось, крытыка ўраду — а то й яго крэзіс — можа вельмі пашкодзіць „дыпламатычныя працы“ мін. Скышынскага ў Лёкарно, — дзе цяпер „вырашаецца лёс Польшчы“. Спрытны прэм'ер хацеў, відаць, выкарыстала канфэрэнцыю, — каб бяз крытыкі і лаянкі прыняць патрабовыя яму вельмі важныя паўнамоцтвы і гэтак чынам утрымацца надалей. Але я ня ўсе клубы згадзіліся на гэтую штучку ўраду і заяўлі, што будуть, згодна з забясьпечанымі Статутам Сойму правам, крытыкаўца ўрад за яго дронную палітыку, ня глядзячы навет на канфэрэнцыю. І вось, большасць клубаў, зусім не жадаючы ані школецца п. Скышынскому, ані ратавацца ўрад Грабскага і прымаць — пад „тэрорам міжнародавай небяспекі для Польшчы“ — ягоныя праекты, пастановіла адлашыць агульныя паседжаныні Сойму.

Што датычыць „санацыйных праектаў“ п. Грабскага, дык яны будуть разглядацца разам з бюджетам у камісіях, але, здаецца, пакуль што толькі „прыхватна“ — без даручэння Сойму.

Ня можна сказаць аднак жа, каб соймавая пастанова адлашыць зъмену ўраду — толькі дзеля „дыпламатычных мяркаванняў“ на час канфэрэнцыі ў Лёкарно — запрауды здалела абсалютніцца ў Еўропу і „пальшчыц пазіцыю і працу мін. Скышынскага“. Відаць, досьць моцны быў ужо і гэты ўступны ўдар па ўраду Грабскага, калі апошні зараз-жа хацеў падацца ў адстайку і толькі, пагаварыўшы з маршалкам Ратаем і прэзыдэнтам Войцеховскім, трохі супакоіўся і заяўліў у афіцыяльнім камунікаце, што „уряд ацэнівае спакойна стварыўшуюся ситуацыю“.

З усяго відаць, што дыскусія над палітыкай ураду Грабскага ў Сойме будзе вельмі гарачая, і шмат говора за тое, што ўрад Грабскага паліяцца. Ясна ўжо, што пастанова адлашыцца працу Сойму толькі адкладае ўжо амаль на пэўны ўпадак габінету да канца канфэрэнцыі ў Лёкарно.

Усё гэта — на дрэсныя речы ў пэўных варунках, але, здаецца, „сэзон“ на гэткія фрукты ўжо праішоў у Польшчы, дый — з абодвух бакоў.

Ведама, камісія прыняла даклад эндэка пана Звежынскага: зацьвярдзіць праект мін. Рачке-віча.

„Жыдоўская Кола“ ў Сойме аканчальні перайшло ў апазіцыю.

Пасыль доўгай дыскусіі і „заходаў“ да міністэрскіх „roszekalni“ „Жыдоўская Кола“ ў Сойме аканчальні прыняло вельмі рэзкую рэзоляцыю, пастановаўлюючу ізноў вірнуцца да апазіцыі. Рэзоляцыя кажа, што ўрад ня толькі ня выпаўніў спрэядлівых дамаганняў жыдоўскага насялення, але прыняў рад мераў проці жыдоў, дый супрэчных з Канстытуцыяй. Польскі ўрад ізноў увёў аблежаваныні для жыдоў у вышэйшай школе; ўрад прадаў жыдоў і руйнуе далей жыдўскую грамадзянства, руйнующы тым самим і гаспадарчую моц краю.

АБВЕСТКА.

У нядзелю 1-га лістапада 1925 г. у 4 гадз. ўвечары АДБУДЗЕЦЦА

Агульны Сход Сяброў Т-ва Беларускай Школы
у памешканыні Цэнтральнай Рады пры Віленскай вул. № 12—6, на які Рада гэтым і запрашае ўсіх сяброў Таварыства.

ПАРАДАК ДНЯ: 1. Справаўдзача Цэнтральнай Рады за мінулы год; 2. Выбары Сяброў Цэнтральнай і Нагляднай Радаў на наступны год; 3. Вольная працаванія.

Калі-б, дзеля браку вымаганай Статутам колькасці Сяброў, сход не адбыўся 1 лістапада, то на падставе § 34 арт. 7 Статуту сход адбудзеца ў нядзелю 15 лістапада г.г. і пастановы яго будуть лічыцца правамоцнымі пры любой колькасці сабраўшыхся Сяброў.

УВАГА: пры ўваходзе ў салю прымаюцца сяброўскія складкі.

Цэнтр. Бел. Шк. Рада.

12.X. Вільня.

Важнейшыя здарэнія.

У Польшчы.

„Гаспадарчая нарада“.

1 каstryчніка пачала сваю працу так званая „Гаспадарчая нарада“, якую чамусь экстраординарнай склікаў прэм'ер Грабскі — якраз перад самым узnaўленынем працы Сойму. — Відаць, Сойм прэм'ер лічыць мала разумеочымі справы фінансава-гаспадарчымі.

Склад „Нарады“ — настолькі аднабокі — капітальныя, — што навет пэўнай складкі прадстаўнікі работнікаў, якія дабіваліся трэцім часткі ўсіх месцаў у „нарадзе“ (на 110 „галоў“), але атрымалі толькі калі дзесятка іх, зусім адмовіліся ад учасці ў „Нарадзе“.

Выбрачная на першым паседжаныні „камісія 33“ ужо апрацавала свае прарапазіцыі ў справе закона-праектаў ураду, якія абыймаюць загранічную пазыку і павялічэнне выпуску гроши, не забясьпечаных золатам.

На паседжаныні „Нарады“ прэм'ер Грабскі сказаў шаміж іншым, што, паводле яго пераканаўнія, насяленыне краю можа плаціць падаткі і дарма скардзіцца на ўрад. Урад робіць вялікія ліготы, але ня може і ня будзе касаваць падаткаў, бо гэта ...дэмаралізуе васяленыне! Праўда, сам п. Грабскі заяўлі, што ў гэтым годзе можа значна зьменыць маёнтковы падатак — з 500 з лішкам мільёнаў золотых да 120...; што гэты ўвесі падатак, — 1 мільярд злот, можна будзе разлажыць аж на 9 гадоў. Вызваленец Панятоўскі слушна адказаў на гэта, што гэта палётка ідзе толькі для тых паноў — вядзіціх уласнікаў, якія не заплацілі гэтага падатку, бо з іх яго не спагналі прымусам, што датычыць масы сялянства і іншых працоўных, дык ўрад ня верне ім тых лішкай, якія з іх спагналі паводле старой раскладкі?

Пачаліся манаполі...

Як наказуе „Robotnik“, дырэкцыя сернічкавага манаполю ўжо паведаміла аб значным павялічэнні цаны сернічкі — амаль не на 20 працэнтаў... (з 173 злот. да 206 злот. на скрыні).

Уступка Ураду студэнтам.

З прычыны павялічэння платы за навуку і экзамены ў польскіх універсітэтах у Варшаве адбыўся вялізарны сход студэнтаў, якія дамагаліся скасавання гэтае навіны, пагражаючы інакші агульны забастоўкай. Урад пайшоў на ўступкі.

Галадоўна ў люблінскай турме.

Палітычныя вязні люблінскай турмы абвясцілі галадоўку з прычыны благотва абыходжання з імі (быццам, што вязні ўб'юць).

Галадуе 10 кабет і 43 мужчыны.

Заграніцай.

Дэмантрасці ў Ноўне.

Новы літоўскі габінет, каб падчыркнуць, што ўзнайденыне польска-літоўскай канфэрэнцыі не выражает адрасенія літвіноў ад Вільні, дазволіў арганізацыі Шаўлісаў устроіць у дзень адкрыцця канфэрэнцыі ў Ноўне на правінцыі дэмантрасцю, а також з'арганізацца збор ахвяр на карысць літоўскіх школ у Віленшчыне.

3 гаспадарчага жыцьця ССРР.

Экспортхлеб Саюзу Сац. Рад. Рэспублік прадаў найбольшаму аб'яднанню мукамолаў у Францыі б 5 мільёнаў пуд. пшаніцы.

За першых 9 месяцаў 1925 г. ў ССРР загатавана дарагах для футраў скур з розных звязаў на агульную суму 30 мільёнаў залатых руб., у тэй лічбе каракуля на 2 мільёны руб.

У палавіне верасня с. г. прыбыла ў Харкаў з заграніцы 1.500 трактараў „Фордсон“, закупленых для Радавай Украіны. Задзялі на трактары для вясеннянай кампаніі паступіла ад сялян на 2.700 штук.

Напад на радавы экспрас.

У мінулы аўторак 17 азброеных бандытаў напалі на экспраса Москва-Варшава. Бандыты ўварвалі ў вагон дыплямататаў і аграбілі правадыра польскіх камуністаў Домбале, сэкрэтара Чычэріна і іншых выдатных камуністаў. Бандыты ўцяклі ў лес.

З Москвы высланы 3 роты салдат, якія акружылі лес.

У Москве пэўныя, што напад устроілі агенты чужых радавых дэяржаў, варожых да ССРР.

Генаральна забастоўка францускіх камуністаў.

Француская камуністычна партыя арганізуе генаральную забастоўку ўвідэй Францыі.

Камуністы вельмі націскаюць на чыгуншчыкі, каб у працягу 24 гадзін перарваць усялякі рух на жалезнай дарозе.

Забастоўка зьяўляецца дэмантрасцю проці вайны ў Марокко і Сірыі. Забастоўка вызначана на панядзелак.

Францускі снадал у Амерыцы.

Паварот з Амерыкі францускага міністра фінансаў Кайо, на спрят якога пакладалася столікі надзея ў Францыі, аказаўся яшчэ больш „нефортунным“, як і паварот яго калегі — польскага міністра. Амерыка ня толькі не згадзілася на тия палёгкі, якіх прасіў у яе

францускі ўрад, але ўльтыматыўна паставіла сваі варункі, ды такія, што запрауды — каб Францыя іх прыняла, дык павінна была б „зредукаваць“ ўсю сваю „вялікадзяржавнасць“ — аж на... 60 з лішкам гадоў.

Паводле гэтых варункаў, Францыя павінна плаціць Амерыцы за першы 12 гадоў па 60 мільёнаў даляраў, а ў працягу далейшых 56 гадоў — па 100 мільёнаў даляраў. Гэта значыцца на франкі — калі 2 мільярды ў што-годна, а паводле „пляні Доўса“ — сама Францыя мае атрымліваць з Нямеччыны адшкадаваньня ў заўнай толькі па мільярду ў год.

Гэткім чынам адшкадаванне за сваю перамогу над Нямеччынай павінна плаціць Францыя — Амерыцы.

Што робяць фашысты.

„Robotnik“ перадае, што ў Флёрэнцыі паміж фашыстамі і масонамі ўзяўнялася спрэчка, у якую ўмішаўся чыгуншчык, які ў часе спрэчкі забіў фашыста. Фашысты за гэта паранілі на съмерць гэтага чыгуншчыка, а пасля ашалеўшая banda фашысту зарэзала 18 асоб і раніла калі 40. Вышага сацыялістычнага пасла Пілята, венага інваліда, выцягнулі з ложка на вуліцу і там зарэзали. Таксама зарэзалі карэспандэнта газ. „Avant“ — Консоле.

Гэты факт ярка паказвае, што такія фашысты.

Канфэрэнцыя ў Лёкарно.

Канфэрэнцыя ў Лёкарно з учасцем дэяржаў Антанта і Нямеччыны, вядзенца ў глыбокай тайнасці, дык з яе даходзе вельмі мала хоць большінш пэўных вестак. Толькі з выкладзеных італьянскімі журналістамі тайніх дакументаў канфэрэнцыі выявілася, што „Антант“ запрауды ўжо „выпушціла дух“ — бо навет Бэльгіі парвала сваю старую цесную сувязь з Францыяй. Бэльгія ня толькі трэбуе для сябе зусім „вольнай рукі“ ў адносінах да Нямеччыны, але быццам „ставіць пад сумлі“ свой ваенны саюз з Францыяй... Гэтай вестцы, зразумела-ж, зараз-жа запярэчыў бэльгійскі дэлегат Вандэрвэльдэ, але вестка зрабіла вялікую сэнсацыю.

Другой сэнсацыяй на Канфэрэнцыі была заява нямецкай дэлегацыі, што рапчуны настрой усіх нямецкай публічнай апініі пазбаўляюць, дэлегацыю, магчымасці ісці на тая іншыя ўступкі ў найважнейшых спрэчных пунктах. — На гэта вельмі рапчуна адказаў ўсе дэлегаты „саюзікаў“, заяўляючы што і яны ўсе — акурат у гэткім самым палажэнні адносна да сваёй публічнай апініі. Але — на тое і ёсьць урады, на тое і канфэрэнцыя гэтых урадаў, каб супольнымі ўступкамі, карыснымі для абедзвюх старон, зрабіцца націск на сваю грамадзкую апінію...

